

repræsentent ad eum modum, quo anima per externas operationes se manifestat, non quidem ad æqualitatem, sed cum quadam imitatione. Consequenter vero, etiam per corporis figuram solet aliqua proprietas Angeli repræsentari. Quod de bonis Angelis tradit Dionysius, libr. de Eccles. Hierarch., capite 15. Et fortasse ex peculiari providentia Dei, etiam dæmones non permittuntur assumere corpora, nisi quæ eorum malitiam, vel miserum statum repræsentent, sicut serpens repræsentabat astutiam dæmonis, et sic de aliis. Prior vero repræsentatio videtur mihi magis necessaria, ac per se sufficiens; unde non mihi displicet, quod Aureolus, in 2, dist. 8, art. 1, dicit, assumptionem corporis addere supra unionem motoris unionem similitudinariam materiæ, et formæ, quia ita exercet Angelus in tali corpore operationes alicujus formæ, ut videatur esse unum suppositam operans. Ex quo etiam infert, Angelum, qui portabat nubem coram filiis Israël, non assumpsisse illam; Angelum vero, qui comitabatur Tobiam, in corpore assumpto illud sumpsisse, quod mihi videtur satis probabiliter dictum. Imo hinc etiam verisimiliter credo, Angelos proprie non assumere corpora, nisi sub specie alicujus animantis, in quo videantur opera vitæ exercere: nam in corporibus inanimatis non potest ita proprie repræsentari Angelus, tanquam internum principium informans ipsum corpus, ut patet in exemplo nubis supra posito, vel in linguis, quæ in die Pentecostes, tanquam ignis apparuerunt: nam per illas solus ignis verus in splendore, luce, et in apparente virtute urendi repræsentabantur, non vero Angelus in illis operans, et ideo similia corpora non tam proprie dici possent assumi ab Angelis, sicut corpora animantibus similia.

CAPUT XXXVII.

AN OMNES, ET SOLI ANGELI ASSUMANT CORPORA, ET QUÆ VIRTUTE, SEU QUALITER ILLA CONFICIANT.

1. *Triplex dubium circa corpus ab Angelo assumendum, quæ est prima pars tituli.*—*Ad primum dubium.*—Duo puncta supersunt de hac corporum assumptione tractanda, quæ ad ejus causas spectant, unum est de persona assumente, aliud de causa efficiente corpus assumendum. Verumtamen de priori puncto nihil in præsentem addere necessarium puto. Tria enim dubia in illo includuntur. Primum est,

an omnes Angeli corpora assumant. Secundum est, an soli Angeli inter spiritus creatos corpora possint assumere. Tertium est, an etiam per comparisonem ad spiritum increatum soli Angeli corpora assumant. In primo dubio, quod ad potestatem attinet, ex dictis manifeste colligitur omnes Angelos habere potestatem sumendi corpora, sicut omnes habent potestatem ad movenda localiter corpora, et ad utendum illis, ut instrumentis ad repræsentandum, vel significandum proprietates, seu voluntates suas. Præterea etiam constat ex dictis, omnes Angelos de facto assumere interdum corpora generatim loquendo, id est, tam bonos, quam malos Angelos. Id enim partim Scriptura, partim experientia a nobis probatum est. Dixi autem *generatim*, quia si speciatim loquamur de singulis Angelis bonis, vel de singulis malis, satis incertum est, an omnes interdum corpora assumant. Quia vero ad bonorum ministeria, et malorum tentamenta, seu pravam negotiationem hoc pertinere videtur, ideo partim in libro sexto partim in octavo explicabitur.

2. *Ad secundum dubium.*—In secundo dubio tangitur quæstio pertinens magis ad rationalem animam, quam ad Angelos. Quia præter rationalem animam nullus est spiritus creatus, qui non sit angelicus, et idem est quæerere, an inter spiritus creatos soli Angeli possint assumere corpora, quod est quæerere, utrum anima rationalis id possit. Cum autem anima rationalis duos possit habere status: nam et conjuncta, et separata potest esse a corpore. In anima conjuncta quæstio locum non habet, quia anima conjuncta non assumit proprium corpus, sed illud naturaliter informat. Et dum illi conjuncta est, non potest per seipsam et immediate illud assumere, vel movere, ut satis per se notum est, quamvis mediante corpore, quod informat, possit aliud illi conjungere, etiam ad repræsentandum, ut vestem, barbam, et similia, quæ in se clara sunt, et præsentem instituto parum deserviunt. De anima vero separata est gravis quæstio, an interdum corpus assumat, et utrum ad hoc habeat naturalem potestatem: quæ aliam involvit, scilicet, an possit anima separata corpora movere quæ omnia infra in tractatu de Anima disputabuntur, et de illis videri potest Petrus Thyreus, in lib. de Apparitionibus spirit., a cap. 20, usque ad 10.

3. *Ad tertium dubium.*—In tertio vero dubio præcipue interrogatur, an Deus ipse corpus assumat, quia hoc solum addit illud signum

exclusivum, cum petitur, an solus spiritus creatus corpus assumat; unde non intelligitur quæstio illa de assumptione per unionem hypostaticam: nam hoc modo solus Deus, et non Angeli, potest corpus assumere, quod non ad hunc locum, sed ad tractatum de Incarnatione pertinet. Interrogatio ergo fit de hac assumptione corporis accidentaria, seu repræsentativa, et fieri potest de possibili, seu de facto, et in priori sensu per se notum est, posse Deum immediate assumere corpus, si velit, quia et omnipotens est, et per corpus sensibile aliquo modo repræsentari potest. Imo etiam de facto habemus in Scriptura Deum in forma visibili sæpe hominibus apparuisse; unde solum superest quæstio, an hujusmodi apparitiones Dei, quæ in Scriptura narrantur, factæ sint immediate ab ipso, vel mediantibus Angelis sanctis corpora assumentibus. Hæc autem quæstio pertinet ad ministeria sanctorum Angelorum: et ideo in librum sextum illam reservamus.

4. *Tractatur secunda pars tituli.*—*Qua virtute sibi Angeli corpora efformant.*—Superest igitur dicendum de altero puncto, scilicet, qua virtute sibi Angeli corpora forment. In quo puncto difficultatem ingerit, quod D. Thomas ait, dicto art. 2, ad 2, ista corpora formari ab Angelis virtute divina, quod de virtute principali et supernaturali intellexit Petrus Bergamensis, in Concordatis, num. 117. Aliter sentit Alensis, 1 part., quæst. 34, memb. 5, ubi ait, Angelum præparare sibi corpus assumptum, secundum quod pertinet ad sui manifestationem faciendam: formationem autem ultimam esse Dei. Hoc autem secundum neque explicat, nec probat, et difficile intelligitur, quid sit. Et ideo alii theologo communiter asserunt, Angelos ipsos virtute propria præparare, et quasi artificiose componere corpora, quæ assumunt. Ita sentiunt Bonaventura, Scotus, Gabriel et alii, in 2, dist. 8, item Albertus ibidem qui etiam refertur in 2 part., tract. 9, quæst. 33, memb. 2, et de quatuor coæquævis, 1 part., quæst. 9, a. 10 et 11. Imo Durandus, quæst. 1, putat, de necessitate assumptionis esse, ut corpus ab ipso Angelo assumente, ejusque virtute formatum sit. Fundatur fortasse in propria significatione verbi, *assumere*, quia idem significat, quod ad se sumere.

5. *Prima assertio.*—Ut vero ab hoc ultimo resolutionem nostram inchoemus, non existimo esse de necessitate assumptionis, ut corpus assumptum ab ipso assumente formatum sit. Probatur primo, quia nulla ratione oppositum fundatur; nam in significatione verbi *assu-*

mendi id non includitur, quia sumere ad se non est facere rem assumendam, sed est, rem aliquam sibi conjungere, sive illa res tunc fiat, sive facta jam sit; unde licet Verbum divinum de facto solum assumpsit naturam in eodem instanti a se formatam, nihilominus ex communi sententia theologorum posset naturam præexistentem assumere, si vellet, et homo proprie dicitur assumere vestem, quam non fecit. Denique satis probabile est, dæmonem ad loquendum cum Eva serpentem verum, et præexistentem assumpsisse, et dæmones sæpe assumunt corpora mortuorum, seque illorum animas esse fingunt, ut homines in errores inducant, ut sentit divus Thomas, 1 part., quæst. 117, a. 4, ad 2, cum Augustino, l. 10, de Civit., cap. 10, et Chrysostomo, hom. 29, in Matthæum.

6. *Secunda assertio.*—Unde ulterius statuo, minus esse de ratione assumptionis, ut corpus, quod Angelus assumit, sit ab eodem propria virtute formatum. Probatur ex præcedenti assertionem, quia non est necesse, ut corpus, quod assumit Angelus, ab ipso formatum sit: ergo licet ab ipso formetur, non erit necessarium, ut propria virtute factum sit. Cum ergo assumere possit Angelus corpus a solo Deo, vel ab alia causa formatum, etiam poterit assumere corpus a se formatum, non ut a principali agente, sed ut instrumento virtutis divinæ.

7. *Tertia assertio.*—*Discrimen inter corpora, quæ assumuntur, quantum ad ipsorum formationem.*—Nihilominus addo ulterius universaliter dici non posse, Angelos nunquam assumere corpora propria virtute formata, seu corpora, quæ assumunt, semper esse divina virtute præparata. Probatur primo ex fundamento Scoti et aliorum, quia hæc corpora ordinarie formari possunt per compensationem præjacentis materiæ aereæ, et applicando activa passivis, quatenus ad aliquas dispositiones, vel qualitates fuerit necessarium, sed hoc totum potest fieri per motum localem, et consequenter per naturalem virtutem Angeli assumentis; ergo ordinarie ita fit. Secundo probatur, quia non est credibile, DEUM peculiari virtute juvare dæmones ad formanda corpora, quæ ipsi assumunt: nam hoc a divina bonitate est alienum. Est enim notanda differentia inter corpora vera et præexistentia, quæ interdum a dæmone assumi posse dixi, et corpora, quæ ad hoc tantum formantur, ut dæmones ea sumere, eisque ad suas actiones uti possent. Priora enim corpora optime esse possunt a Deo facta, vel generaliter operando cum aliis cau-

sis secundis, vel specialiter illa creando, aut producendo, qualis fortasse fuit serpens, quo ad decipiendam Evam dæmon usus est. Quia talia corpora non sunt facta a Deo propter hunc finem, nec propter abusum, quamvis illud præviderit et juste permiserit. At vero alia corpora, quæ dæmones ordinarie assumunt solum ad eum finem et pravum usum, ab ipsis formantur, et ideo fieri non potest, ut speciali auxilio, aut virtute divina illa faciant, sed solum permittente Deo, et generali auxilio concurrente. In quo etiam sæpe limitationem adhibet, quia non semper permittit dæmoni facere corpus, quale potest et vult, nec ut noceat quantum desiderat, ut docet Augustinus, l. 20, de Civitate, cap. 8. Et in id Psal. 77: *Misit in eos iram indignationis suæ*, et serm. 193, de Tempore: et aperte colligitur ex illis verbis Job 1: *Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva*.

8. *Quarta assertio.*—Ex quibus tandem colligitur, etiam Angelos sanctos sæpe assumere corpora propria virtute formata. Nam licet in eis hæc posterior ratio locum non habeat, quia semper optima intentione, et juxta beneplacitum Dei operantur, nihilominus prior ratio sufficit, quia formatio talis corporis sæpe non excedit naturalem virtutem, quæ Angelis sanctis non minus perfecta est, quam malis, proportionem servata. Nihilominus tamen addo corpus ab Angelo sancto assumptum interdum adeo perfectum esse, ut non possit sola virtute naturali Angeli formari, sed adjutorio divinæ virtutis indigeat. Hoc attigit Andreas Cæsarensis, in cap. 7, Apocalyps., suo cap. 20, et ita existimo esse D. Thomam intelligendum, nam ibi maxime loqui videtur de Angelis sanctis, ut patet ex argumento, *sed contra*, et ex discursu articuli, et ex solutione ad primum. Et cum ait, *virtute divina*, subintelligenda est moderatio, seu conditio, quasi tacite inclusa, scilicet, quatenus necessaria fuerit. Posset autem aliquis dicere, appellasse D. Thomam virtutem divinam ipsam virtutem angelicam etiam naturalem, non solum quia a DEO data est, sed etiam quia est altioris ordinis, comparatione humanæ virtutis. Hæc autem interpretatio duriuscula est, et præter scholasticum rigorem, et ideo existimo addidisse D. Thomam illam particulam, non quia semper sit necessaria specialis DEI virtus, sed ut insinuaret in sanctorum Angelorum ministeriis, interdum posse concurrere et desiderari. Quia interdum non potest virtute naturali formare corpus tam perfectum, tamque simile corpori humano,

quantum ad ministerium peragendum desideratur, ut fortasse accidit Gabrieli, quando missus est ad annuntiandum Virgini divini Verbi conceptionem, vel etiam aliis Angelis, qui Abrahæ, vel Jacob, et Tobiaë apparuerunt, nam forte illa soliditas membrorum, quam supra considerabamus, vel pulchritudo, vel lucis, et colorum perfectio, vel talis lucis irradiatio, quæ colores valde apparentes referat, et aliæ similes dispositiones, aliquam peculiarem cooperationem divinæ virtutis postulabant. Nec in hoc aliquid difficultatis occurrit.

CAPUT XXXVIII.

UTRUM ANGELI IN CORPORIBUS OPERA VITÆ EXERCERE VALEANT.

1. *Duplex operationum genus in viventibus.*

—Diximus de assumptione corporis angelici, et ejus causis: dicendum superest de effectibus, quos Angelus operatur in corpore assumpto. Qui effectus subdistingui possunt ad instar illorum effectuum, quos anima corpus informans per ipsum tanquam per organum, seu instrumentum operatur: nam (ut diximus) Angeli in corporibus assumptis se gerunt ad modum formarum corpora viventia informantium. Quædam ergo sunt operationes intrinsecæ, quas circa se vivens exercet, ut sentire, loqui, ambulare, et similes. Aliæ vero sunt operationes circa corpora extrinseca, ut movere lapidem, artificium facere, vel res ipsas naturales artificiose ita applicare, ut aliquis peculiaris effectus ex eis resultet. Utrumque ergo genus operationum, seu effectuum possunt Angeli efficere in corporibus assumptis, aut vere, aut apparenter, et ideo de utrisque potest dubitari, quomodo ab Angelis fiant. In præsentibus igitur capite tantummodo de prioribus nonnulla breviter referemus, in sequenti vero pauca de posterioribus addemus.

2. *De primo genere operationum resolutio paulatim traditur.*—*Primo Angeli in corporibus assumptis nullam habent potentiam vere vitalem.*—*Secundo nec partes organicas.*—Tractant autem quæstionem propositam D. Thomas, 1 part., quæst. 53, art. 2, et Bonaventura, Scotus, Durandus, Gabriel et alii in 2, dist. 8, et Alensis, 2 part., quæst. 35, per totam, et quamvis de aliquibus actibus particularibus nonnulla controversia inter eos esse videatur, existimo tamen, differentiam tantum esse in modo loquendi; nam omnes in hoc certo principio conveniunt, quod Angeli non

informant substantialiter corpora, quæ assumunt, ut supra etiam probatum est. Quo principio supposito vix potest in puncto proposito esse in re ipsa dissensio, nam imprimis ex illo principio sequitur non habere Angelos in corporibus assumptis aliquam potentiam vere vitalem; quia potentia hujusmodi naturaliter non separantur ab anima informante, et dante vitam substantialiter corpori, nec habent alium modum naturalis productionis, nisi per quamdam resultantiam, seu consecutionem ex anima, cujus sunt proprietates. Ac denique nec suas proprias actiones efficere possunt, nisi animæ, tanquam principali principio conjunctæ sint; unde ulterius ex eodem principio sequitur, non habere Angelum in corpore assumpto organa corporis, quæ possumus vitalia appellare, id est, convenienter disposita, et apta ad actiones vitales exercendas. Et hoc clarissime probatur, quia talis dispositio nulli repetitur nisi in corpore, quod per animam substantialiter informatur, et hoc etiam in superiori capite late et perspicaciter a nobis probatum est.

3. *Tertio, est assertio hic intenta.*—*Angeli in corpore assumpto vera opera vitæ non exercent.*—Ex quibus tandem concluditur absolute, et simpliciter loquendo, Angelum non exercere in corpore assumpto opera vitæ vera, et quatenus talia sunt, licet interdum efficiant aliqua realia opera secundum quamdam materiale convenientiam operibus vitæ similia, quod etiam non in omnibus actibus vitæ facere possunt. Hæc est resolutio divi Thomæ, in dicto artic. 3, ad quam explicandam distinguere imprimis oportet duo genera actionum vitalium. Quædam sunt producentes terminum intrinsecum (ut ita dicam) vitalem, quia vel essentialiter pendet ab intrinseco principio, tum proximo, tum etiam principali, vel saltem naturaliter non potest alio modo fieri. Hujusmodi sunt omnes actiones sensuum externorum, et internorum, atque etiam appetitus sensitivi, ut omittam actus intellectus, et voluntatis de quibus nulla est quæstio, quia per corpus non exercentur, unde ut per intellectum, et voluntatem fiunt, possunt quidem fieri ab Angelo existente in corpore assumpto, non tamen eo modo, quo ab homine fiunt, scilicet cum aliqua subministratione corporis, vel cum dependentia a phantasmatis, sed proprio modo pure intelligibili, sine ullo juvamine, vel impedimento corporis assumpti. Et ideo licet illæ actiones

vitales sint, non sunt ex his, quæ per corpus assumptum fiunt, nec ad corporis assumptionem per se pertinent, sed vel per accidens, et concomitanter se habent, vel ad summum esse possunt principia extrinseca assumptionis corporis, quatenus illa voluntarie, et, ut ita dicam, artificiose sit. Aliæ vero sunt actiones viventium, quæ licet ab ipsis fiant vitali modo, et sub ea ratione tales sint, nihilominus producant terminos, qui per actionem non vitalem fieri possunt, ut sunt motus localis progressivus, vocis formatio, et similes, quæ dici possunt actiones vitales quoad modum, et non quoad substantiam, ut a prioribus distinguantur, quæ essentialiter, seu in sua substantia vitales dici possunt, ut explicavi.

4. *Jam probatur non posse ab Angelis in corporibus assumptis exerceri operationes vitales, quoad substantiam.*—De istis ergo actibus in sua entitate vitalibus procedit maxime assertio posita quoad primam, et ultimam partem: nam imprimis evidens est, Angelum non posse facere veras, ac proprias actiones sensus, vel appetitus, aut terminos earum, quia, ut dictum est, non habent in corpore assumpto verum sensum, aut appetitum, aut vera organa talium facultatum. Illæ autem actiones intrinsece, et ex natura sua postulant talia principia; ergo sine illis fieri non possunt. Item actiones illæ naturaliter sunt immanentes, et requirunt principium proximum, quod simul sit principium activum, et receptivum earum: Angelus autem nullas hujusmodi actiones potest habere in corpore assumpto, sed quidquid in eo operatur, est per modum transeuntis actionis. Quia cum Angelus sit suppositum distinctum a corpore assumpto, semper comparatur ad illud, ut extrinsecus motor, est transiens in ipsum ab extrinseco agente. Ex quo etiam concluditur, terminos extrinsecos talium actionum, qui revera sunt qualitates quædam vitaliter productæ, et formaliter constituentes potentias vitales in actu secundo completo, et perfecto, hos, inquam, terminos non posse ab Angelis fieri in corporibus assumptis, quia nec fieri possunt saltem naturaliter, nisi per actiones prædictas vere, et substantialiter vitales, nec recipi possunt in corpore assumpto, vel illud, aut certam ejus partem informare, quia non est in illo capacitas illius effectus formalis, qui est sentire, cognoscere, aut appetere. Sola enim vera potentia vitalis est capax hujus effectus, Angelus autem non habet talem potentiam in corpore assumpto (ut dixi).

5. *Nec illis similes in materiali entitate.*—